

Titel: Replik til Diderichsen, [glossematik] 024-0040

Citation: "Replik til Diderichsen, [glossematik] 024-0040", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_024-shoot-workidNKS-2757_0000_024_glossematik_0040/facsimile.pdf (tilgået 01. august 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Stenius:

Replik till Diderichsen med anledning av hans skriftliga kommentar till mitt inledningsanförande om isomorfi-problemet.

~~xxxxxxxx~~ Diderichsens inlägg kunde ge upphov till en lång och som jag tror fruktbar diskussion. I detta sammanhang får jag emellertid nöja mig med att belysa några väsentliga punkter ~~xxx~~ så kortfattat ~~xxxxxxxxxxx~~ som möjligt.

Dessa punkter är följande: 1) D. anser att inskränkningen av isomorfitheori till att gälla endast deskriptiva satsar ~~ix~~ inte kan vara väsentlig, då det inte kan råda någon relevant skillnad mellan det sätt på vilket en förebild avbildas i satsen Peter kommer och sätserna Kommer Peter? eller Kom, Peter. 2) Det synes inte D. möjligt att fenomenologiskt karakterisera skillnaden mellan föremål och egenskap, utan synes honom snarare som om denna skillnad ~~xxxxxxxx~~ 3) blott kunde definieras på basen av den grammatiska indelningen av tecken i sådana som betecknar ord och sådana som betecknar egenskaper. 4) Frågan om ordklasser och syntaktisk funktion och möjligheten att studera dylika grammatiska frågor på enkla språkmodeller. 5) Anmärkningen om att angivandet av ~~xxxxxxxx~~ strukturen hos mitt språkliga exempel inte sker på rent formella grunder utan implicerar förhållande till förebilden.

1. Vad den första punkten beträffar är jag egentligen helt ense med ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ D. I själva verket kunde vi - om vi komme Sverens därom - utmärka skillnaden mellan de tre ~~xxxxxxxx~~ betraktade sätserna bara genom att i de tre fallen använda olika skiljetecken och alltså med bibehållande av den direkta ordföljden och predikatverbets form skriva Peter kommer, ~~xxxxxi~~ då vi uttrycker ett påstående; Peter kommer? då vi uttrycker en fråga och Peter kommer. då vi uttrycker en uppmaning. Den nyckel, som gör den första av dessa sats till en isomorf bild av Peter i antagande kommer då uppenbarligen att göra de båda andra sätserna till bilder av samma sakförhållande, efter som de tre sätserna fränsett skiljetecknen är identiska. Skillnaden är bara den, att vi reagerar olika inför dem beroende på att vi ur den första satsen avläser vad som är fallet om den är sann (vilket vi

98 971. PAUL DIDERICHSEN
Föreläsning om Isomorfi
Eggenkro 23 - Västergötland
7/6 Fredag 1917

om den i en adekvat situation uttalas av en trovärdig person förut-
sätter att den är), medan ~~här~~ vi däremot ur den andra satsen avläser
vad som är fallet om frågan besvaras jakande och ur den tredje vad som
är fallet om uppmaningen åtlödes. Mellan de tre satserna råder alltså
ingen skillnad beträffande vad de som bilder betraktade framställer,
~~här~~ skillnaden består bara ~~här~~ i hur det framställda uppfattas - all-
så såsom faktiskt ifrågasatt eller fordrat. Med hänsyn till dessa
omständigheter finns alltså ingen orsak till att låta isomorfitheori
gälla bara deskriptiva satser - vad jag velat framhålla med denna
inskränkning är främst att ~~själva~~ relationen mellan de
tecken (punkt, frågetecken respektive utropstecken) genom vilka
den förändrade inställningen markeras och den markerade inställningen
så vitt jag kan se ingenting har med isomorfi att göra, en omständig-
het som det kan vara värt att hålla i minnet.

2. I motsats till D. vill jag hävda att skillnaden mellan före-
mål och egenskap kan karakteriseras fenomenologiskt, och då detta är
~~främst~~ grundläggande för min uppfattning måste jag belysa denna
punkt något närmare. När jag säger att skillnaden mellan objekt och
egenskap kan karakteriseras fenomenologiskt, bör tonvikten läggas på be-
greppet skillnaden, jag strävar inte till att karakterisera dessa
begrepp var för sig utan bara skillnaden mellan dem. Låt oss utgå
från begreppet "föremål" som ett fenomenologiskt grundbegrepp. Nu kan
vi konstatera att ⁱ begreppet egenskap innesligger, att en egenskap är
egenskap hos någonting annat. Detta andra kan vara ett föremål
eller återigen vara en egenskap eller en entitet av något annat slag.
Endast i det första ^{nämnda} fallet skall jag kalla en egenskap en egentlig
egenskap, i de övriga skall jag tala om egentliga egenskaper, och
där inte annorlunda ut säges skall jag med egenskap alltid förstå en
äkt egentlig egenskap. ~~Att~~ Utgående från att en ^(äkt) egenskap alltid är en
egenskap hos ett föremål kan en egenskap karakteriseras som en indel-
ningsgrund enligt vilken vi indela föremål i klasser. Att t.ex. "rött"
är en egenskap innebär att vi kan indela föremål i sådana som är röda.

da och sådana som inte är det. Nu kan ett föremål aldrig i och för sig utgöra en indelningsgrund för indelning av andra föremål (om detta se närmare Den språkliga beskrivningen.. sid 71 ff), varför ett föremål aldrig kan vara en egenskap ~~men~~ eller omvänt.

Motvarande gäller för (^{objekt} ~~egenskaper~~) relationer: en tvåställig relation utgör en ~~par~~ indelningsgrund för indelning av ~~par~~ ordnade par av föremål, en treställig för ordnade triplar o.s.v. De olika kategorierna föremål, egenskap, tvåställig relation, treställig relation o.s.v. är parvis exklusiva; ~~men~~ liksom ett föremål inte kan vara en egenskap, kan varken ett föremål eller en egenskap vara en tvåställig relation o.s.v. ~~men~~ Jag ställer sålunda upp tesen:

I. Vi kan göra en fenomenologisk indelning av entiteter i exklusiva k a t e g o r i e r: objekt, egenskap, tvåställig relation, treställig relation o.s.v. *Ex. jord. och solen > egenskaper & relationer*

3. Av att jag är oense med D. ifråga om den andra punkten följer att jag även är det ifråga om den tredje. Men det kan vara skäl att något närmare beröra relationen mellan den innehållsliga kategoriindelningen och den språkliga. Jag har redan i mitt inledningsanförande berört ett väsentligt karakteristikum för det begrepp "bild" som jag opererar med då jag talar om isomorfi:

II. Vid en avbildning måste avbildningsnyckeln alltid tillordna entiteter av en viss kategori till entiteter av s a m m a kategori.

Låt oss med beaktande av denna regel nu betrakta det första av D:s konstspråk. (Att göra språkteoretiska undersökningar på basen av dylika förenklade konstspråk är för övrigt något som helt sammangår med mina intentioner.) Varje sats skall alltså bestå av två ord, av vilka det första betecknar ett objekt, det andra en egenskap. Vi har alltså en tillordning av språkets ord till a) ^{föremål} ~~objekt~~ b) egenskaper. Nu är ordena språkliga föremål. Enligt II kan därför tillordningen inte förekomma i en avbildningsnyckel - lederna i tillordningen tillhör ju olika kategorier. Vi kan därför inte uppfatta satsen grass green såsom en isomorf bild på basen av tillordningen grass till

gräs föremålet gräs, green till egenskapen grön och relationen "vänster-höger" till relationen föremål-färg - den sistnämnda relationen är ju till yttermera visse ingen äkta relation. En isomorfi kan emellertid upprättas på basen av ~~likvärdningarna~~ ~~en~~ tillordning av ~~gräs~~ det ~~språkliga~~ ~~konst~~ ~~språkliga~~ föremålet grass till föremålet gräs och den ~~språkliga~~ ~~egenskapen~~ "att stå till vänster om ordet green" ~~med~~ till egenskapen grön.

Av detta framgår att vi då vi säger att ordet green "betecknar" en egenskap menar något helt annat - och något skäligen godtyckligt - än då vi säger att ordet grass betecknar ett föremål. Ty medan ordet grass faktiskt symboliserar ~~ett~~ ~~föremål~~ ~~så~~ ~~att~~ ~~man~~ ~~kan~~ ~~se~~ (i den i inledningsanförandet använda betydelsen av att förekomma som led i avbildningsnyckeln) så symboliserar ordet green ingenting, detta ords funktion i den språkliga bilden är att utgöra ett kännetecken, medelst vilket vi bildar den språkliga egenskap, som symboliserar färgen grön. ~~Även~~ ~~i~~ ~~det~~ ~~betraktade~~ ~~konstspråket~~ ~~tillkommer~~ varje symboliserad egenskap ett dylikt kännetecken, vilket beror på detta språks speciella grammatiska struktur och den roll som relationen vänster-höger spelar i denna. Som vi sett symboliserar inte heller relationen vänster-höger i vårt språk någon i förebilden förekommande relation, dess roll är att låta varje egenskap i förebilden - av vad slag den än vara må - symboliseras av en språklig egenskap av en speciell art, nämligen att stå till vänster om ett till ifrågakommande egenskap tillordnat ord.

~~Känneteckensfunktion i förebilden för ett språkligt föremål~~
~~känneteckensfunktion i språket för ett funktionellt adjektiv~~

Låt oss för en stund kalla ett ord, som har en dylikt kännetecknande funktion ~~för~~ i språket för ett funktionellt adjektiv. I det D. Ska konstspråket här till varje symboliserad egenskap ett bestämt funktionellt adjektiv, som kan sägas "beteckna" denna egenskap. Men så ~~även~~ ~~behöver~~ inte vara fallet, ^{i ett språk} (och är inte heller fallet vare sig i naturliga språk eller i den symboliska logikens formelspråk).

För att få till stånd ett konstspråk med det Dnska språkets uttrycks
möjligheter behöver bara följande villkor vara uppfyllda: Vi har a) ett
system av språkliga föremål, som får symbolisera föremål och b) ett sys-
tem av språkliga egenskaper, som symboliserar egenskaper. Vi kunde kon-
struera ett konstspråk, som uppfyller dessa villkor utan att dock alls
innehålla några funktionella adjektiv, t.ex. enligt följande princip:
Alla språkets satsar består av upprepningar av subjektet ett visst antal
gänger, varvid antalet upprepningar utgör ~~stäm~~ ^{hos subjektet} de språkliga egenskaper,
som enligt avbildningsnyckeln får symbolisera olika egenskaper i före-
bild. "Satsen" Peter Peter kunde t.ex. betyda att Peter är lång,
~~stämstämstäm~~ Peter Peter Peter att Peter är tjock, Peter Peter Peter Pe-
ter att Peter är gammal, o.s.v.....

En språklig beskrivning av en viss förebild måste sålunda alltid
^{fenomenologisk}
föregås av en strukturering av förebilden i bestämda föremål och bestämda
egenskaper hos och relationer mellan dessa föremål, som vi önskar fram-
hålla, samt av en motvarande fenomenologisk strukturering av språket.
Därvid är ~~intressant~~ självfallet inte alla språkliga egenskaper eller re-
lationer "relevanta" i den bemärkelsen att de skulle uppträda som symbo-
ler för egenskaper och relationer i förebilden och som vi har sett är
inte heller alla språkliga ^{föremål} ~~objekt~~ relevanta i den bemärkelsen att de
skulle symbolisera föremål. Det finns emellertid i det mänskliga psyket
en tendens att uppfatta irrelevanta språkliga entiteter som relevanta,
d.v.s. att i förebilden inprojicera "betydelser" hos irrelevanta språk-
liga entiteter. I Dns konstspråk symboliserar inte ordet green i första
hand ~~någonting~~ något föremål i förebilden, ej heller symboliserar re-
lationen vänster-höger någon (äkta) relation. Då har vi en benägenhet
att "hypostasera" ett föremål, som vi gör till "betydelsen" hos ordet
green och att i förebilden införa en relation, som vi gör till betydelsen
av relationen "vänster-höger". På detta sätt påverkar språket vår struk-
turering av det beskrivna.

4. Om man utgår från ovan anförda synpunkter kommer frågan om
ordklasser och syntaktisk funktion i en ny belysning. Den ~~gamla~~ traditio-

nålla grammatikens indelning i subjekt och predikat kommer ~~ixxxkxxx~~ att motvaras av en ~~ixxxkxxx~~ strukturering i ~~ixxxkxxx~~ subjekt och predikatsform. Denna strukturering kan ske på en mångfald olika sätt, som redan de två betraktade konstruerade exemplen utvisar. En närmare utredning av "ordklassers" eventuella roll i detta sammanhang kan jag inte här gå in på.

5. Självfallet kan ~~swellkxxxx~~ ett språk vara så konstruerat, att ~~ixxxkxxx~~ struktureringen av ~~ixxxkxxx~~ satsen i subjekt och predikatsform alltid sker enligt givna regler, som endast hänför sig till språkets visuella form, såsom i båda de här betraktade konstspråken. Men så behöver inte vara fallet. Vi kunde modifiera Das konstspråk så, att ~~ix~~ ordföljden i satsen vore helt irrelevant för bedömande av vilket ord som är subjekt, vilket ord som är subjekt skulle endast framgå av att vi vet vilka ord i språket, som betecknar föremål. Alltså grass green och green grass skulle ha samma innebörd, vad som är subjekt skulle bara framgå av att vi vet att ordet grass betecknar gräs. En ~~ixxxkxxx~~ så till vida ~~ixxxkxxx~~ som ~~ixxxkxxx~~ vi kan göra formalisering av språkets grammatik kunde då bara ske ~~ixxxkxxx~~ en förteckning över de ord i språket som betecknar föremål, ~~ixxxkxxx~~ som är subjektord, och en sådan förteckning kunde naturligtvis föreligga utan att vi ~~ixxxkxxx~~ behöver ~~ixxxkxxx~~ känna till vilka föremål subjektorden betecknar. Denna "pseudoformella" metod att beskriva ett språks syntax måste väl alltid delvis tillgripas vid analysen av naturliga språk, och tänktes också använd vid analysen av det i inledningsanförandet använda exemplet.